

Este Moldova pregătită pentru UE?

La 27 februarie 2005, cu 2 săptămîni înainte ca alegerile parlamentare să schimbe „la față” peisajul politic de la Chișinău, Republica Moldova a semnat la Brussels un Plan de acțiune cu UE. Deși nu se referă la obligativitatea asimilării „aquis-ului comunitar” și nici nu promite „o perspectivă europeană”, mult așteptată la Chișinău, Planul de acțiune este centrat pe cîteva priorități: (1) implicarea UE în procesul de reglementare a conflictului transnistrean (inclusiv managementul eficient al frontierei cu Ucraina), (2) consolidarea instituțiilor democratice și supremația legii (alegeri, libertatea de expresie, justiție), (3) consolidarea sectorului privat și relansarea reformelor economice (regim de tarife preferențiale), (4) întărirea capacității administrative și judiciare (anticorupție, stoparea migrației ilegale, readmisia), (5) eradicarea sărăciei și întărirea relațiilor cu organizațiile financiare internaționale.

Ce poate face Europa pentru Moldova?

Spre deosebire de alți ani în care a tratat cu RM de pe „poziții de forță”, Comisia Europeană pare să fie mult mai favorabilă Moldovei. Deschiderea Delegației UE la Chișinău și implicarea directă a UE în procesul de reglementare sînt semne clare de interes față de RM, dar aceste semnale nu trebuie să se oprească aici. Ce așteaptă moldovenii de la UE? O perspectivă europeană, după 2007, dacă Planul de acțiune va fi aplicat satisfăcător. Îndeplinirea criteriilor politice de la Copenhaga, în a doua fază, ar trebui să ducă la aderarea Moldovei. În al doilea rînd, liberalizarea regimului de vize. UE ar putea perfecta vize Schengen multiple pe termen mai lung pentru diverse categorii de persoane. De exemplu, persoanele și delegațiile oficiale (membrii guvernului, parlamentarii), oamenii de afaceri, cercetători științifici ar trebui să beneficieze de vize Schengen multiple pe 3-5 ani; studenții, elevii, lectorii universitari - pe 1-2 ani (un asemenea acord a fost deja semnat de Franța și Italia cu Federația Rusă). Liberalizarea regimului de vize ar contribui la „europenizarea” instituțiilor din RM și, totodată, la ușurarea presiunii emigraționiste, inclusiv prin legalizarea migranților ilegali, care n-au comis alte încălcări ale legii, și stabilirea unor cote, inițial pentru muncitorii sezonieri, ulterior și pentru alte categorii. În al treilea rînd, deschiderea asimetrică și reală a pieței UE pentru producătorii din Republica Moldova, care ar include eventual și accesul garantat pentru exporturile (legalizate de RM) din Transnistria, astfel ca oamenii de afaceri de acolo să fie interesați să se înregistreze ca agenți economici legali ai Republicii Moldova.

Chiar de la prima sa sesiune din aprilie 2005, Parlamentul RM a adoptat unanim o Declarație Politică declarînd aderarea la UE drept obiectiv strategic. Guvernul a adoptat un Program de implementare a Planului de acțiune. Progresul va fi măsurat prin rapoarte periodice

de evaluare. Autoritățile moldovene aveau obligația de a prezenta un raport la un an de implementare (2005 –2006), în timp ce UE va efectua o evaluare paralelă (în iunie). Nerăbdător să-și confirme angajamentele asumate, Ministerul de Externe de la Chișinău a elaborat în 2005 două rapoarte intermediare (în lunile august și noiembrie), rămase fără comentarii din partea UE. Aceste rapoarte interimare au fost intens criticate de societatea civilă din RM, nici unul nefiind suficient de credibil, transparent, și documentat.

UE a descurajat orice discuții privind conturarea unei finalități de integrare a RM. Moldovenii ar dori să audă un mesaj clar: vă primim, chiar dacă nu acum. O altă problemă – cu efecte demoralizatoare pentru Moldova - este că relațiile UE promovate în regiune au fost centrate mult timp pe optica „businessului comun” cu Rusia, ceea ce se reflectă indirect și asupra atenției acordate unor țări mai mici, cum este Moldova. Mai mulți experți menționează că într-un stat slab și o țară săracă este foarte greu să convingi societatea să efectueze reforme dureroase fără a defini în mod explicit care este scopul final, sau fără ca obiectivele de integrare să fie recunoscute ca atare de UE.

La rîndul său, UE pedalează pe o abordare numită generic „ambiguitate constructivă”, așteptînd ca autoritățile de la Chișinău să se mobilizeze pentru atingerea obiectivelor de integrare, edificînd un stat viabil, stabil și democratic, pe baza unor legături strînse și valori europene legate de democrație, supremația legii, drepturile omului, inclusiv libertatea de expresie. Un fel de: faceți voi ce trebuie și apoi mai vedem.

Ce poate face Moldova pentru „europenizarea” sa?

Din păcate sau din fericire, RM nu are alternativă față de oferta UE (Planul de acțiune) și, respectiv, înțelege că doar aplicarea cu succes a acestui Plan își va putea demonstra credibilitatea, îi va oferi accesul pe piețele europene și îi va aduce sprijin financiar și politic.

Dar un obstacol important față de implementarea Planului este chiar modul în care a fost conceput: prea complicat, prea ambițios și prea general totodată. Negociind în regim confidențial și avînd la activ o experiență mai mult decît modestă, autorii („scriitorii”) actualului Plan de acțiune au încercat să deseneze o ofertă cît mai ambițioasă pentru UE, și totodată cît mai dificil de implementat pe plan intern. Integrarea UE rămîne exclusiv la nivelul discursului bombastic al politicienilor, în RM, și aproape niciodată nu coboară la nivelul politicilor sectoriale. Reformele sînt condiționate extern, iar rolul birocrăției de stat în implementarea politicilor care derivă din structura Planului este cel puțin dubios. Calitatea serviciului public este sub orice critică, iar ajustările propuse prin Strategia de Reformă a Administrației Centrale (decembrie 2005) se ciocnesc în mod explicabil de rezistența factorului politic.

Existența unei stabilități politice relative în anul 2005, datorate unei cooperări „constructive” între PCRM și aliații săi politici, reprezintă cu siguranță un factor necesar, dar insuficient pentru convertirea aspirațiilor în materie de politici efective. Stabilitatea politică se datorează consensului atins de către toate formațiunile parlamentare din RM în vederea obținerii unui statut de membru al UE. Totuși, Moldova nu este astăzi nici măcar „candidat potențial” pentru că se confruntă cu numeroase slăbiciuni structurale. Problema cheie ține de calitatea reformelor interne pentru că, chiar dacă s-ar găsi o soluție fezabilă în 2006 pentru reglementarea conflictului transnistrean, RM tot nu ar fi capabilă să se asocieze Uniunii Europene: instituțiile sale sînt prea slabe, autoritățile publice prea dominate de „verticala puterii”, în timp ce economia subterană și conflictul nereglementat din Transnistria sînt piedici mult prea serioase pentru a speria chiar și pe cei mai înfocați „avocați” ai RM în UE. Drept o gravă carență a RM este și „conservarea” unei abordări asistențialiste față de UE, odată cu evitarea responsabilității individuale și mimarea unui proces de reforme interne, mult prea dependent de finanțarea externă. Lipsa de gîndire strategică în gestionarea procesului intern de „europenizare” prin „contaminare instituțională” poate fi astăzi cel mai mare obstacol pe calea integrării europene a RM. Procesul este dificil și nimeni nu trebuie să se aștepte la concesiile în aplicarea regulilor de calificare ale UE.

Igor Munteanu este director executiv al organizației IDIS Viitorul